

profesor Nahtigal v poljudnoznanstvenem Ruskem jeziku govori o glagolih na -tit', -sit' v IV. vrsti in podobno, ker pač mora opozoriti na jotacijo pri pasivnem deležniku in glagolniku. Take glasovne skupine imenuje zelo posrečeno končaj. Dobro bi bilo, ko bi ta izraz sprejela tudi slovenska slovnica. Soodnosni del končaja je potem podloga: *poko-siti* je lep primer za to.

Z vsemi novimi stvarmi so težave: ne zaupamo jim prav, upiramo pa se jim tudi iz nekakšne duhovne inertnosti. Ko pa novosti pokažejo svojo življenjsko opravičenost, nam ni žal truda za njihovo prisvojitve.

Ivan Kolar

LITERARNI SPREHOD PO LJUBLJANI

ZGORNJE POLJANE

Ambrožev trg se imenuje po prvem slovenskem županu Mihaelu Ambrožu (1808—1864); ta je bil prvič izvoljen leta 1850, a ga cesar ni potrdil; na začetku ustavne dobe je bil vnovič izvoljen (1861) in županoval zaradi zgodnje smrti le tri leta, a je kljub temu izredno pospešil napredek mesta v narodnem in gospodarskem oziru.

V *Zarnikovi ulici* 9 je hiša dr. Fr. Ilešiča; pri njem je prebival dr. Ivan Prijatelj, ko je prišel leta 1919 z dunajske Dvorne (študijske) knjižnice v Ljubljano za univ. profesorja na mlado slovensko univerzo in dokler si ni postavil svoje hišice na Mirju (v Bogišičevi ulici 3).

V *Zrinjskega ulici* št. 7/III je prebival dr. France Kidrič (1920—1934), potem v Komenskega ul. 20, malo pred smrtjo pa se je zopet preselil v ta del mesta v *Ulico stare pravde* št. 10.

V *Ulici talcev* so fašisti 13. oktobra 1942 ustrelili 24 talcev ob zidu, kjer stoji zdaj spomenik žrtvam.

V *Šaranovičevi ulici* 7 stoji letos sezidana moderna osnovna šola, imenovana po narodnem heroju Tonetu Tomšiču, čigar kip je postavljen ob vhodu v šolski park. Tomšič je bil rojen v Trstu leta 1910; študiral je v Ljubljani gimnazijo in jus; kot član CK KPS in voditelj upora proti okupatorju je bil ustreljen v Gramozni jami 16. 5. 1942.

V *Streliški ulici* št. 20 je prebival Iv. Cankar jeseni 1897 pri dijaški gospodinjini Meti Božičevi poleg brata Karla in bratranca Izidorja. To je bilo po materini smrti, ko se je mudil nekaj mesecev v Ljubljani brez rednega zaslužka; ker ni mogel plačevati najemnine, se je moral odseliti in se je zatekel k Murnu v Cukrarno.

Na št. 12 je bilo v Prešernovih časih *strelišče* in zabavišče z gostilno in dvorano za ples; ena izmed »petero hudičevih hiš v Ljubljani«. Leta 1869 je prišlo zabavišče na boben, hišo je kupila Kranjska hranilnica; od 1876 je bila tu »Ljudska kuhinja«, ki je potem dolga desetletja hranila stotine in stotine revnega ljudstva, zlasti dijaštva, sicer z zelo preprosto, a užitno in ceneno hrano; zdaj je tu dobra menza. Po požaru stanovskega gledališča (1887) so Nemci več let uporabljali glavno dvorano za svoje predstave, a so mnogokrat morale odpasti zaradi preslabe udeležbe

gledalcev. Pozneje so imele tu prostore katoliške prosvetne in dijaške organizacije. Liberalne dijaške organizacije (»Omladina«, »Preporod«, »Prosveta«, knjižnica Ruskega krožka, Ferialna zveza itd.) so imele svoje prostore v bližnjem Mestnem domu. Čeprav je take dijaške organizacije prepovedovala avstrijska šolska in policijska oblast in so morale biti tajne, so bile kljub temu precej le »javna tajnost«.

Zraven Mestnega doma delajo skozi grajski hrib *predor*, ki se bo iztekal na Karlovško cesto. Pred vhodom na tej strani sta se morali predoru umakniti dve hiši. V desni, ki je bila označena s številko 2 v Streliški ulici, je prebival pesnik *Prešeren* v letih 1813/1844 in pri njem dva njegova nečaka gimnazijca, Ivan in Jakob Volk. Tu je bila prava »kovačnica za prepisovanje Prešernovih pesmi«, da so jih lahko dobili željni prosilci. (Takrat je bil posvetni slovenski tisk še redka stvar in šele prav to leto so se priborili po več ko 40-letni zamudi do drugega časopisa, do Bleiweisovih *Novic*.)

Leva sosedna te hiše (nosila je št. 4) je dajala od leta 1895 zatočišče razboritim članom tajne dijaške literarne »*Zadruga*«. (Prej so imeli sobo na Mestnem trgu.) Shajali so se v sobi svojega tovariša Ivana Štefeta, poznejšega urednika katoliškega političnega lista »*Slovenec*«. Med člani so bili tudi vsi štirji naši »moderniki«; Cankar je bil predsednik (leta 1893/1894 kot šestošolec); Kette je bil nekaj časa tajnik. »*Zadruga*« je živela od leta 1892 do 1898. Izmed agilnejših tedanjih članov živita še dr. Lojz *Kraigher* ter Bojan *Drenik*, rojen 1876, z *Drenikovega* vrha, ki rad pove kaj tudi o »zadružanih« s sestankov na *Drenikovem* vrhu.

Krekov trg. K vznožju Gradu je prislonjen Mestni dom, postavljen leta 1899 v korist kulturnim, socialnim in zdravstvenim ustanovam. V glavni dvorani ima redne predstave poklicno *Šentjakobsko gledališče* že iz dobe prve Jugoslavije. Poprej so bila v tej dvorani kulturna in politična, protestna in manifestacijska zborovanja ter razstave, plesi in druge prireditve; omembe posebej vreden je n. pr. prvi kongres zveze novinarjev vseh slovanskih narodov leta 1908.

V politično najbolj napetih časih je imel tudi *Cankar* tu nekaj predavanj v okviru delavske socialistične zveze *Vzajemnost* ali pa delavskega kulturnega društva *Svoboda*. Med drugo balkansko vojno, ko se je evropska diplomacija že pripravljala na prvo svetovno vojno, je imel *Cankar* 12. aprila 1913 tu v Mestnem domu nadvse aktualno javno predavanje o *Slovincih in jugoslovanskem vprašanju*. Okrcal je dunajsko in berlinsko protislovansko politiko in napovedal, da se bo utopija o združitvi južnoslovanskih narodov uresničila, »Avstrijo pa pustimo v njenem dreku«. Policija je delavsko *Vzajemnost* razpustila, sodišče pa je obsodilo *Cankarja* na en teden zapore (12. do 18. septembra 1913). V zadnjem letu vojne (1. junija 1918) je imel *Cankar* zopet načelno važno predavanje »*Slovenska kultura, vojna in delavstvo*«. Strah pred uničenjem slovenskega naroda je premaгал z vedrim optimizmom, ki ga je izpovedal že v »*Podobah iz sanj*«. In dva meseca pred koncem vojne se je tu z udarno besedo udeležil protestnega zborovanja učiteljev.

V prostorih sedanje garderobe *Šentjakobskega gledališča* se je shajalo liberalno narodno-radikalno dijaštvo »*Omladina*«. V letu prve balkanske vojne (leta 1912) se je »*Omladina*« reorganizirala v revolucionarni

»Preporod« s programom za združitev avstrijskih južnoslovanskih narodov s Srbi in Bolgari v samostojno politično enoto in s tem za odcepitev od Avstrije. Spomladi leta 1914 je »Preporod« skupno s katoliškim dijaštvom organiziral splošno *dijaško stavko*, ker jim avstrijska šolska oblast ni dovolila svobodno obhajati žalostnega spominskega dneva 18. marca, ko je minilo 500 let, kar je bil na Gosposvetškem polju za koroškega vojvodo ustoličen Ernest Železni kot zadnji po slovenskem obredu (1414). Ta stavka je bila manifestacija slovenske narodne zavesti na pragu prve svetovne vojne, ko sta se Avstrija in Nemčija pripravljali na uresničitev svojega »Drang nach Osten« in vdora na Jadran, kar bi pomenilo pomendrat južne Slované. Kljub vojni napetosti s Srbijo, ki je bila tedaj samostojna država in glavna ovira nemškim težnjam na Balkanu, si avstrijska policija takrat še ni upala nastopiti proti temu valu dijaštva z drakoničnimi ukrepi. Zato pa je udarila proti južnoslovanskemu gibanju z vso silo tri mesece kasneje, ko je porabila sarajevski atentat (28. junija 1914) kot casus belli proti Srbiji in Črni gori. Uvedel je *veleizdajalski proces proti 31 »preporodovcem«*. Izjemno sodišče v Ljubljani je po zaslugi slovenskih sodnikov prisednikov odmerilo le majhne kazni od 14 dni do 6 mesecev (24. decembra 1914). Državni pravdnik je vložil priziv; višje sodišče v Gradcu je obnovilo proces proti dvema: Janže Novak je bil obsojen na pet let ječe, Ivan Endlicher pa je medtem v graški ječi umrl in je zdaj pokopan v kostnici na ljubljanskih Žalah.

Na desni strani Mestnega doma se vije od vznožja grajskega hriba vrsta starih hiš. Njihova pročelja so iz nekdanjega mestnega obrambnega zidu, ki je potekal v tej črti prav do Ljubljanice. O tem priča še oglat stolp, zdaj stanovanjska hiša (št. 5). Druga priča je debelina zidu. Poglejmo za primer hišo št. 9 na vogalu proti Vodnikovemu trgu: v pritličju je zid debel 2 m, v prvem nadstropju pa 1,70 m.

Že v 18. stoletju je bilo na sedanjem Krekovem trgu letno sejmišče, zato so ga v stari ljubljansčini imenovali »jamrski plac« (Jahrmarktplatz); pozneje je bilo tu stalno sejmišče.

S prvo svetovno vojno je prenehal tu zanimiv običaj: »dijaški semenj«, trgovanje s šolskimi knjigami ob koncu in na začetku šolskega leta. Po cel teden so dijaki sami prodajali in kupovali knjige. Kričanja ni bilo nič manj ko pri pravih sejmarjih: »Za prvooo! — Za druuuugo!« in vmes zasekano: »Za šes-to! Za os-mo...!« Tedaj so prinašala vsakoletna šolska izvestja sezname učbenikov za naslednje leto in izbira je bila lahka. Kajpak so prebrisanci na teh semnjih tudi marsikako ugnali in znali opehariti kakega kmečkega očanca, ki je prišel kupovat knjige s plahim sinčkom prvošolčkom »Mlekojedom«, ker ni poznal študentovskih »špehov«, kakor so imenovali stare, pomaščene knjige. Dijaški semenj se je utaboril tu pač zato, ker je stala nekdanja gimnazija nasproti na Vodnikovem trgu. Ta del dijaške romantike je že v bivši Jugoslaviji prenehal konkurirati poklicnim knjigotržcem in antikvariatom.

Palačo med Streliško ulico in Poljansko cesto je sezidala bivša »Kranjska hranilnica« (1838), ki je bila tu nastanjena do 1880, ko si je postavila novo palačo v današnji Tomšičevi ulici, tu pa se je naselila državna finančna direkcija. Zdaj je tu fakulteta za agronomijo, gozdarstvo in veterino.

Na Poljanski cesti št. 4 je Alojzijevišče (Collegium Aloisianum); ustanovil ga je škof A. A. Wolf leta 1846 kot internat za revne dijake. Tod skozi je šel precejšen del poznejših ustvarjalcev naše literature, med njimi: *Levstik*, *Stritar*, *Jurčič*, *Tavčar*, *Prijatelj*, kot četrtošolec nekaj časa tudi *Kette*. Pod vodstvom ljudomilega dr. Jan. Zl. Pogačarja »tu ni bilo tiste duhomorne tesnoprnosti, tistega samostanskega somraka, ki se tako slabo prilega mladim dušam in njih razvoju«, pripoveduje Stritar v spominih na Levstika. Levstik je bil tu gojenec od druge do pete šole (1846—1850) in tu se je z njim pobliže seznanil Stritar, ko je prišel dve leti za njim v zavod (1848). Levstik je bil že kot četrtošolec osrednja osebnost vseh gojencev. »Vsa hiša, pravim, bila je njegova; da, od samega vodje noter doli do hišnega hlapca; nič ni bilo njemu nedotično. Katerega se je bilo bolj bati, vodje ali hlapca, ne vem; on je spravil oba na oder; vodjo in slugo. Četrto- ali petošolec, spisal je prizor, v katerem sta bila ta dva moža glavni osebi« (Stritar: *Levstik*, LZ 1889). Ker je Levstik vlogo sluge tudi igral, je sluga po predstavi še bolj rohnел nad njim, vodja pa je bil le nejevoljen, a Levstiku se ni zgodilo nič. Kljub temu je ob koncu pete šole zapustil zavod in se naselil pri čevljarju Matiju Krajcu v Gradišču ter se preživljal z inštrukcijami. Tri leta za njim je zapustil zavod tudi Stritar, tedaj že sedmošolec.

Alojzijevišče je prenehalo biti dijaški konvikt leta 1910, ko so v celoti prevzeli njegovo nalogo »škofovski zavodi« ali Zavod sv. Stanislava, ki ga je sezidal škof Jeglič v Šentvidu; obsegal je razen dijaškega konvikta tudi privatno gimnazijo s pravico javnosti; to je bila *prva popolna slovenska gimnazija*, ustanovljena leta 1905.

Na Poljanski cesti št. 8 je prebival pesnik Josip Cimperman; sam je šaljivo označil bivališče: Poljanska cesta — presta. Ohromelega na rokah in nogah je podpiral največ Fran Levstik in mu bil mentor v pesništvu. Šest let po Levstikovi smrti se je tudi njemu izteklo tragično življenje.

Na prostoru sedanje hiše št. 13 (prej 17, okrog leta 1840: 19) je stalo posestvo barvarjev Gestrinov (v starih zapiskih: Gestrum in Gestring). Tu je bil dom pesnika Frana *Gestrina*. Ko mu je 27-letnemu oznanila prepelica le še »pet pedi do groba«, se je poslovil od življenja in zapustil vso domačijo Pisateljskemu podpornemu društvu. Hiša je bila tako prezadolžena, da se je društvo le s težavo izkopal iz terjatev. Po pesniku se imenuje prehod skozi sosednjo »rdečo hišo«.

V Gestrinovi hiši je stanoval v štiridesetih letih prejšnjega stoletja Matija *Valjavec* kot dijak. V avtobiografiji, napisani (1881) za Levca, navaja: »... stanoval sem pri farbarju Gestrinu št. 19 v prvem nadstropju, z drugimi učenci« (Fran Levec: Matija Valjavec. Životopis. Knezova knjižnica, II. zv. 1895, str. 173). Med njegovimi sošolci sta bila tudi Janez *Trdina* in Etbin H. *Costa*. Iz dijaškega življenja v revolucionarnem letu 1848 nam je ohranil v omenjeni avtobiografiji zanimive spomine o tedanjih patriarhalnih razmerah. Pripoveduje o profesorskih »originalih« in o dijaški muhavosti nasproti slabim, nesposobnim in domišljavim profesorjem. Večkrat se je zgodilo, da so dijaki nepriljubljenega profesorja izgnali iz razreda s cepetanjem in vpitjem: »Hinaus, hinaus!« V dijaškem žargonu so tak izgon imenovali »štampfanje« (nem.: stampfen = cepetati). Levec priiminja v Valjavčevem življenjepisu, da je bila po končanih

revolucijskih nemirih v njegovi dobi (v šestdesetih letih) vzpostavljena stroga-disciplina, in sicer z drakoničnimi ukrepi in izključitvami iz šole.

Zraven »rdeče hiše« je še stara hiša št. 17 z dvema vhodoma. V letih 1836—1839 je prebival tu Miha Kastelic in se nato preselil v sosednjo hišo, ki si jo je sam dal sezidati na stavbišču današnje (po potresu nove) hiše št. 19; postavil si jo je z dohodki iz čebeloreje in prodaje Kr. Čbelice na zemljišču brata Jožefa, mlinarja v Gorenji vasi pri Stični, ter jo iz špekulativnih namenov dal vpisati na bratovo ime in jo čez 20 let (1869) prepustil svoji nezakonski hčeri Amaliji Longino, por. Pfeifer (Kidrič, Prešernov album, str. 310). V tej hiši je ostal do smrti (1868).

V prvih letih (1840—1843) mu je bil tu zopet stanovanjski sosed *Prešeren*. V tej dobi je bil (leta 1841) Kastelčev gost Stanko Vraz; ostal je zaradi obolelosti dalje časa in je bil seve tudi v Prešernovi družbi.

Na št. 21 (prej 25) je stara gostilna »*Pri Štrajzelnu*« (iz nem.: zum Sträussel; Blumenstrauss = šopek, kitica). Nekoč je spadala med priljubljene literarne gostilne, kakor »Kolovrat«, »Figovec« in še nekatere. Ta hiša je postala drugi dom Juša in Ferda Kozaka, ko se je njun oče kot vdovec priženil semkaj k Dolenčevim leta 1906. Najmlajši sin Vlado je malo pred drugo vojno prodal hišo Činkoletu, gostilničarju iz Kopitarjeve ulice, in od tod novo ime gostilne, ki pa se mu staro ime »Štrajzel« še nikakor noče popolnoma umakniti.

Pred potresom je stala tu stara hiša, ki ji je bil nekaj časa lastnik Andrej Rudolf, sin Andreja Smoleta in Marije Rudolfove. Prešeren je vzel 19 let staro siroto k sebi v Kranj za pisarja; po pesnikovi smrti je moral k vojakom za osem let, trideset let star se je oženil in si kupil to hišo, a jo je čez dve leti prodal (1860).

Na nasprotni strani ceste stoji poslopje »*Pete gimnazije*« iz leta 1907; tedaj se je imenovala »II. državna gimnazija«. Izmed pomembnejših gojencev tega zavoda se spomnimo predsednika SAZU dr. F. Ramovša, ki je tu maturiral (1910). Od 1925 je gimnazija spremenjena v realko. V traktu ob Poljanski cesti je v pritličju in v zadnjem kotu do vrha nameščena Akademija za upodablajočo umetnost, ustanovljena v novi Jugoslaviji. Do začetka druge vojne je imela te prostore Študijska knjižnica (sedanja NUK).

Po Gestrinovi ulici skozi »rdečo hišo« pridemo na Poljanski nasip. Na desni je hiša s števil. 22, ki jo je tudi postavil Kastelic (okrog 1860) in jo zapustil hčeri Amaliji Longinovi. (V Kidričevem Prešernovem albumu je na strani 310 označena po tiskovni pomoti s števil. 32; corrige: 22! Najprej je imela št. 23, potem 26, danes 22, kakor je prav označeno pri Kidriču na strani 292; prim. V. Fabjančič, Knjiga ljubljanskih hiš in stanovanjcev — Poljansko predmestje.) Po smrti Kastelčeve hčere so tu na podstrešju našli del Kastelčeve literarne zapuščine, vmes Prešernove tekste. O tej zapuščini je razpravljala dr. Ivan Grafenauer v »Času« (1910) in razpravo dopolnil v ponatisu leta 1911; glej tudi DS 1926.

Poljanski nasip št. 10. Na praznem prostoru pred to popotresno hišo je stala poprej manjša, označena s št. 14. V drugem nadstropju je prebival Prešeren v zadnjih letih svojega bivanja v Ljubljani, 1844 do oktobra 1846, preden je odšel v Kranj. Soba je imela razgled na vrtove proti Kapiteljski ulici, kjer je prebivala tedaj v hiši št. 11 družina Martina

Jelovška (od 1843). Z njimi je bila Ana s hčerko Ernestino (roj. 1842) in sinom Francetom (roj. 1845). Od tod ima Ernestina svoje osebne spomine na očeta iz svoje detinske dobe. Semkaj je prišel pesnik iz Kranja obiskat Ano še zadnje leto pred smrtjo; to je bilo ob pogrebu dr. B. Crobatha, ki je umrl 13. julija 1848.

Štirideset let kasneje je prebival tu, prav v nekdanji Prešernovi sobi Fran Levstik. Preselil se je sem z Vodnikovega trga št. 2. Tedaj je bil že bolan in živčno razrvan. (Glej Slodnjakov roman o Levstiku »Pogine naj — pes!« str. 1122 ss.) Še poln duhovne sile ter željan dela in življenja je umrl star 56 let v poznojesenskem jutru 16. novembra 1887 ob 9. uri. »Slovenski Narod« je na uvodni strani še tisti večer objavil toplo napisan nekrolog izpod peresa Zvonovega urednika Frana Levca. Med dnevnimi novicami pa je bila notica: »Truplo Levstikovo ne bode na mrtvaškem odru razstavljeno, ker je sam željo izrekel, da bi se takoj v krsto položilo. Vhod v smrtno sobo je zaradi tega zabranjen.«

Levstik pač ni vedel, kako silno bo pretresla njegova smrt vso kulturno javnost. Pogreb ni bil samo na zunaj veličasten, ampak je pričal o resnično globokem spoštovanju moža, ki je do konca ostal zvest svojemu načelu, kakor ga je položil v usta umirajočemu Tugomeru:

Tvrd bodi, neizprosni, mož jeklen,
kadar braniti je česti in pravde
narodu in jeziku svojemu!

Pogreba se je udeležilo domala vse ljubljansko dijaštvo in bogoslovci, med najvidnejšimi predstavniki oblastev deželni predsednik baron Andrej Winkler, deželni glavar grof Thurn, deželni odborniki, občinski svet z županom P. Grassellijem, stolni kapitelj, zastopstva Slovenske Maticе, Sokola, Narodne čitalnice in množica ljudstva.

Čez dobro leto po Levstikovi smrti je zanesla usoda v to hišo prvošolca Ivana Cankarja. (O vzrokih glej v prvi številki letošnjega JiS na strani 27.) Prebival je pri dijaški gospodinji Ani Merjašičevi in ostal tu od januarja do konca prve šole (1889); kot drugošolec se je z gospodinjo preselil v hišo današnje gostilne »Koper« v Gradišču št. 13 in ostal tam do konca četrte šole (1892). Gospodinja je bila kot trska suha in vsiljivo pobožnjakarska ženska ter Cankarja zaradi njegove revščine in nerednega plačevanja ni marala.

V to nekdanjo hišo na Poljanskem nasipu št. 10 je kasneje zanesla ahasverska pot še četrto pomembno literarno in revolucionarno osebnost — Zofko Kvedrovo.

Vrhu klanca Poljanskega nasipa in na voglu Kopitarjeve ulice stoji »Tiskarna Ljudske pravice«, sezidana leta 1908, sprva imenovana »Katoliška tiskarna«, v prvi Jugoslaviji preimenovana v »Jugoslovansko tiskarno«, med drugo vojno pod okupacijo pa v »Ljudsko tiskarno«. Na dvo-riščni strani je obratovala prvotna »Katoliška tiskarna« že od leta 1892, nameščena v skromni enonadstropni stavbi. Imela je tedaj le tri tiskarske stroje s primitivno pogonsko silo motorja na plin.

Prednica te tiskarne pa sega že blizu dve sto let nazaj v Vodnikove čase. To je bila Eggerjeva tiskarna, nameščena izza leta 1785 v Kopitarjevi (do 1889: Vodnikovi!) ulici št. 2, a te hiše ni več, vzela jo je jesen

1957 v septembru. Tu je začel izhajati *prvi slovenski časnik*, Lublanske Novize Jann. Fridr. Egerga, V' Sredo 4. dan Prosenza 1797. Izhajale so do konca 1800, torej štiri leta. Urednik jim je bil V. Vodnik, lastnik in založnik pa sam tiskar, ki se mu je gotovo tudi iz reklamnih razlogov zdelo potrebno poudariti lastništvo že v naslovu.

Vogalne hiše z gostilno »Pri Ferlincu« (prej »Pri Košaku« in še prej »Pri zvezdi«) tudi ni več. Za vso fronto starih hiš na tej strani terja moderni čas, naj se umaknejo »stolpnicam« in nebotičnikom.

Palača na levi strani Kopitarjeve ulice z vhodom s *Krekovega trga* (št. 10, prej 191) bo morda še kaj desetletij kljubovala zobu časa in ambicioznim arhitektom. V 18. stoletju je bila tu vojaška žitnica. Leta 1834 je bila hiša preurejena v izvrsten hotel, imenovan »Pri avstrijskem dvoru«, zbadljivi Ljubljčanji pa so ga imenovali »Bahabirt«, kajti sprejemal je le petične goste; tu je prenočeval (1848) n. pr. srbski knez Miloš Obrenović na poti na Dunaj.

Za nas je bolj zanimivo, da je imel v tej hiši pisarno in obsežno stanovanje dr. B. Crobath (1836—1840) in da mu je tudi tu drugoval *Prešeren* kot koncipient in duhovni družabnik. Na stanovanju je imel Emila Korytka od julija do konca 1837 in na hrani tudi že prej. V bližini ob Bavarski stezi št. 6 je imela Crobathova družina lep vrt. V tem času je bila pri njih za hišno Ana Jelovškova in tu je prizorišče usodnega srečanja med Ano, Korytkom in Prešernom.

Poslopje nekdanjega »Bahabirta« je kupil leta 1855 Ferdinand Mahr, organizator nemške privatne trgovske šole in internata. Njegova šola je slovela daleč po Avstriji in preko njenih meja celo v Grčiji. Med njenimi gojenci je bil v deški dobi (okrog 1880) poznejši priljubljeni revolucionarni srbski pesnik *Aleksa Šantić*. Zaradi neugodnega podnebja se je kmalu preselil na podobno šolo v Trst, potem pa se doma v Mostarju odpovedal očetovi trgovini in se ves posvetil literaturi, ko ga je njegovo bosensko-hercegovsko ljudstvo najbolj potrebovalo za prebujenje k uporabi proti turškemu paševanju in avstro-ogrski okupaciji.

Dalje prihodnjice

Ocene in poročila

PREŽIHOV ZBORNIK

Zbornik,¹ ki ga je s svojimi mladimi sodelavci pripravila in uredila Marja Boršnikova, se marsikje loči od dosedanjih izdaj te vrste. Sicer srečaš v njem prav tako gradivo in študije z bibliografijo in s kazali. Med gradivom je nekaj Kuharjevih še nenatisnjenih stvari, njegova pisma s komentarji in vrsta spominov na pisatelja — tu pa je toliko strani, ki bi jih z velikim zanimanjem bral skoraj vsak, ki se je seznanil s pisateljevim delom, medtem ko se pri obravnavi tega dela ne bo zmerom ustavil. Marsikatera teh strani bo Prežiha še bolj približala in priljubila človeku in bi zato zaslužila, da bi prišla v roke kolikor se da na široko. Ali tu je cena, ki jo malokdo zmore, če pa mu je zbornik pri roki v knjižnici, njegov format ni še malo ne pri-

¹ Prežihov zbornik. Uredila Marja Boršnik. Ilustriral Janez Vidic. Opremil Vojko Fajt. Izdala založba Obzorja v Mariboru 1957. Str. 420, 40.